

Pekař Josef

(12. apríla 1870 Malý Rohozec – 23. januára 1937 Praha)

Významný historik v českých dejinách napísal za svoj život desiatky historických publikácií či statí v odborných časopisoch. Nimi si tento žiak historickej školy Jaroslava Golla, ku ktorého odkazu sa často rád hlásil, zaistil veľké renomé a uznanie nielen medzi kolegami, ale aj v širokej verejnosti.

Život

Narodil sa v rodine sedliaka ako druhorodený syn a svoje detstvo prežil na statku v Daliměřicích. V rokoch 1880-1888 navštevoval gymnázium v Mladé Boleslavi a potom Karlovu univerzitu, kde v roku 1892 absolvoval obory história a zemepis. V tom istom roku sa zapísal ako mimoriadny študent na práva. Roku 1893 získal titul PhDr. za prácu Kandidatury krále Přemysla Otakara a toho roku sa stal aj členom Ottova slovníku náučného. O rok neskôr absolvoval študijnú cestu do Nemecka. Svoju odbornú profesiu začínal Pekař ako stredoškolský profesor na gymnáziu v Mladé Boleslavi, potom na gymnáziu v Prahe a nakoniec od roku 1896 ve Strakově akademii, nadačnom ústave pre mladých šľachticov. V roku 1897 sa habilitoval prácou Dějiny Valdštejnského spiknutí 1630-1634 a stal sa súkromným docentom na Filozofickej fakulte UK. V tom istom roku sa začal významne podieľať aj na podobe Českého časopisu historického (ČČH) ako jeho redaktor spolu s jeho profesorom Jaroslavom Gollom a po roku 1916 už zastával funkciu vedúceho redaktora. Za zmienku stojí Historický klub, pôvodne študentský historický spolok, založený roku 1872, ktorý sa venoval iba bežnej študentskej práci. V roku 1904 bol Pekař zvolený ako starosta a Klub sa stal reprezentantom historickej obce a v roku 1905 prevzal aj vydávanie ČČH. V roku 1902 bol vymenovaný mimoriadnym a v roku 1905 už riadnym profesorom na FF UK. V rokoch 1909-1910 bol dekanom, o rok neskôr už prodekanom, v rokoch 1931-1932 rektorom a 1932-1933 prorektorom UK.

Politicky stál na strane obhajcov realistickej politiky, bojoval aj proti prekrúcaniu dejín česko-nemeckých vzťahov (Čechové jako apoštolové barbarství, 1897), ale zároveň sa obával rozpadu Rakúska - Uhorska. V čase trvania ČSR, ktorej vznik nadšene privítal, patril ku konzervatívcom, ako o tom svedčí jeho odpor proti pozemkovej reforme, daný istým precenením postavenia šľachty v československej spoločnosti. Pekař býva charakterizovaný ako historik, v ktorom sa spája romantizmus záujmu o národné dejiny s pozitivizmom Gollovej školy. Pri periodizácii českých i európskych dejín zdôrazňoval stredovek (13. - 18. storočie), po ktorom nasleduje novovek, rozdelený na dobu osvietenú a romantickú. Zvlášť pre potlačované národy, vrátane Čechov, má význam doba romantická, ktorá pre neho končí smrťou Františka Palackého.

Informácie o dielach

Jeho objaviteľským dielom boli Dějiny Valdštejnského spiknutí (1897), ktorým sa v zapätí habilitoval na univerzite, a ktoré rozvinul v roku 1934 dvojdielnym Valdštejnem, ďalším významným dielom bol závažný príspevok ku Kristiánovej legende v diele Nejstarší kronika česká (1903), alebo monumentálna Kniha o Kosti (vydaná vlastným nákladom v rokoch 1909-1911, a jedna z obsahovo najpresnejších a literárne najpresvedčivejších kníh českej historickej literatúry, ktorá vznikla ako plod jeho radosti a vášne ku rodnému kraju). Po Knihe o kosti nasledovali Tereziánske katastrofy, popisujúce proces rakúskej centralizácie. Vedľa procesov a udalostí, akými bola napríklad Biela hora (1921), zaujímali Pekaře osobnosti, ktoré v českých dejinách nemožno obísť a to Jána Husa a Jána Žižku. Vo svojej historiografii sa veľa zaoberal husitstvom a práve tam viedol jeden zo svojich najvášnivejších sporov so svojimi súčasníkmi i žiakmi. Husitstvo síce hodnotil kladne čoby vyvrcholenie mravných a kultúrnych snáh českého národa, ale husitskú revolúciu vnímal ako nešťastnú,

svojím spôsobom aj predurčujúcu neskoršiu Bielu horu. Rovnako tak odmietal Tomkovo kladné hodnotenie Žižkov postavy a v reformácii videl skôr prekážku v primknutie sa národa k renesancii. Prvému venoval niekoľko polemických štúdií (Z duchovních dějin českých, 1941), druhej štvorzväzkové dielo Žižka a jeho doba (1927-1933). Samostatnému záujmu sa u Pekaře tešil sv. Václav s rovnomeným titulom (1929), ale aj Jan Nepomucký (Tři kapitoly z boje o sv. Jana Nepomuckého, 1921).

Spor o smysl českých dějin

Jeho hlavnými aktérmi boli Josef Pekař a T.G.Masaryk, postupne sa však na oboch stranách zapojili čelní predstavitelia oboch „škôl“ alebo ľudia s nimi duchovne spriaznení. Nešlo o spor v pravom slova zmysle, kedy sa krížia dva názory a vzájomne si vyvracajú alebo potvrdzujú stanoviská. Išlo o dva monológy idúce paralelne vedľa seba, z ktorých každý tvrdil niečo iné. Merita sporu bolo poňatie dejín. Roku 1929 vystúpil Josef Pekař s prednáškou, ktorú o rok neskôr vydal pod názvom " O smyslu českých dějin ". Hoci on sám bol presvedčený, že jeden konkrétny zmysel dejín neexistuje a že je trochu naivné ho hľadať, napriek tomu sa k téme vyjadril. V mladej republike bol totiž vnímaný ako reprezentant trochu odlišného postoja, než aký predstavovala hlavná oficiálna línia. Odmietal Masarykovo poňatie o zmysle českých dejín, ktorý videl ich zmysel v náboženskej otázke a nakoniec v otázke humanity. Pekař hlavne namietal, že neexistuje akýsi statický zmysel dejín, ale že sa tento zmysel mení spolu s tým, ako sa vyvíja duchovná klíma jednotlivých období - v Európe všeobecne aj v našom národe. Pričom duchovná klíma v našom národe je do značnej miery daná práve tým, čo sa v danej dobe deje vo zvyšku Európy.

Problém bol možno v tom, že ak dejiny interpretuje filozof s politickým záujmom (Masaryk), tak ich vždy interpretuje z účelového, politického hľadiska. Pekař bol zarytý historický štátoprávnik, ktorý trval na fixácii českého štátu k jeho dejinných hraniciach. Masarykovi o tieto zemskej hranice, hranice krajín Koruny českej, toľko nešlo. On v roku 1912 uvažoval o kombinácii historického princípu s právom prirodzeným, národnostným. Motivácia, prečo sa spor odohrával, teda nebola historická, ale politická.

Literatúra

Hanzal, Jozef: Josef Pekař. Život a dílo. Praha 2002.

Kalista, Zdeněk: Josef Pekař. Praha 1994.

Kosatík, Pavel: Česká inteligence (Od Jaroslava Golla po Magora). Praha 2011, s. 53-58.